

Direktør Inger Schroll-Fleischer, Nikotinbranchen

DR | GENERALDIREKTØREN

Maria Rørbye Rønn
DR Byen
Emil Holms Kanal 20
DK- 0999 København C
dr.dk

30.01. 2023

Klage over DR – Explainervideo

Kære Inger Schroll-Fleischer

Du har den 3. januar 2023 klaget over videoen 'Explainer: Er nikotin farligt?' publiceret den 1. januar 2023. Efter at redaktionen afviste din kritik, har du klaget videre til lytternes og seernes redaktør. Han har nu gennemgået sagen og skrevet en indstilling.

Jeg fremsender hermed indstillingen, hvis konklusion jeg er enig i.

Med venlig hilsen

Maria Rørbye Rønn

Kopi:

Journalen
Etikchef Anja Lundberg Andersen, GD Stab
Direktør Lasse Bastkjær Jensen, GD Stab
Seniorkonsulent Mikkel Vincentz Pedersen, LSR
Redaktionschef Kristian Basballe, DR Nyheder
Direktør Sandy French, DR Nyheder

Sagen kort

Brancheforeningen - Nikotinbranchen - klagede over en explainervideo fra DR om stoffet nikotin. Ifølge klageren var videoen misvisende og levede ikke op til DR's etiske retningslinjer. De ulovlige produkter, puff bars, blev vist gentagne gange i videoen i sammenhæng med omtale og afbildning af andre nikotinholdige produkter, uden at der i videoen gøres opmærksom på, at puff bars er ulovlige at sælge og derfor ikke kan købes på det legale marked.¹ Dette var en fejl, mente klageren. Klageren var også utilfreds med brugen af en ekspertkilde. Lytternes og seernes redaktør afviser kritikken og lægger i denne sag vægt på, at fokus og vinklen i videoen er nikotins kemiske egenskaber og følgevirkninger, herunder afhængighed samt risici og ikke de lovgivningsmæssige aspekter. Det er DR's egen journalistiske prioritering i fremstillingen, og med den valgte vinkel på farligheden af nikotin er dermed ikke en overtrædelse af DR's etiske retningslinjer. DR's brug af ekspertkilden er heller ikke i strid med DR's etiske retningslinjer. Klageren får ikke medhold.

Gennemgang af sagen

En bruger, direktør Inger Schroll-Fleischer (herefter ISF) klager på vegne af brancheforeningen Nikotinbranchen den 3. januar 2023 over explainervideoen 'Explainer: Er nikotin farligt?' bragt på DRTV den 1. januar 2023 (www.dr.dk/drtv/se/explainer_-er-nikotin-farligt_357126) Videoen drejer sig om de skadelige virkninger af stoffet nikotin. I videoen kigger DR nærmere på stoffet nikotin, brugen af det og farligheden af stoffet. ISF skriver på vegne af Nikotinbranchen, som er en brancheforening for røgfrie nikotinprodukter, at der blev begået flere fejl af DR i videoen. ISF gør opmærksom på, at de såkaldte puff bars ikke "er på markedet" i Danmark, da de er ulovlige produkter, som udelukkende findes på det sorte marked og ikke forhandles eller reguleres og kontrolleres på lige vilkår med f.eks. e-cigaretter og nikotinposer. ISF skriver også, at "det ligger mig selvfølgelig på sinde på vegne af mine medlemmer, at der skelnes mellem lovlige og ulovlige produkter i omtalen af kateorien røafrie nikotinprodukter."

ISF mener tillige, at den ekspertudtalelse der medvirker i explaineren, om at der er "dobbelt så høj risiko for angst og depression for unge, der bruger nikotin", ikke er korrekt.

"Den påstand kommer fra Vidensråd for Forebyggelses indsamling af videnskabelig litteratur på området, og den litteratur er dels baseret på dyreforsøg og dels lavet med udgangspunkt i cigaretter", påpeger Klager. ISF skriver, at der i rapporten er visse forbehold og, at der kun er moderat evidens for påstanden.

ISF skriver desuden, at den anvendte ekspertkilde også er inde på, at der er masser, der begynder på røgfrie nikotinprodukter, der aldrig kunne drømme om at begynde at ryge cigaretter. ISF mener ikke, at der findes dokumentation for denne påstand.

DR's svar

Den 3. januar 2023 svarer DR ved redaktør Jakob Skov Jakobsen (JSJ), redaktør for explainer-redaktionen i DR Nyheder, ISF.

JSJ skriver blandt andet i sit svar til ISF:

"Det er selvfølgelig helt korrekt, at det er ulovligt at sælge puff bars i Danmark. Det er vi helt klar over. Det ændrer dog ikke på, at de sælges i Danmark og er en stor del af mange unges hverdag.

¹ [Ulovlige puff bars er meget lette at få fat på: 'Min lillebror kan spørge en fra sin klasse. Og han går i syvende' | Østjylland | DR](#)

Vi kunne godt have nævnt i videoen, at det er ulovligt at sælge dem, selvom jeg egentlig tror, de unge er helt klar over det, ligesom ulovligheden også har været en del af vores øvrige dækning på DR."

JSJ skriver endvidere, at da det er "en forholdsvis kort video" er det ikke redaktionens vurdering at det er muligt at have alle nuancer og forbehold med, "men alt i alt synes jeg, at explaineren er rigtig fint balanceret".

Nikotinbranchen anker

Den 6. januar 2023 anker Nikotinbranchens direktør (ISF) sagen til lytternes og seernes redaktør (LSR). ISF gentager sine klagepunkter fra første klage til DR. Punkterne kan sammenfattes til følgende tre:

1. ISF mener, at det er en forsømmelse, og at der er væsensforskel mellem at beskrive ulovlige og lovlige produkter. ISF henviser blandt andet til, at det er relevant i forbindelse med en efterfølgende yderligere regulering af markedet og dermed ikke produkter som de viste "puff bars" i explaineren.
2. ISF mener, at udtalelse i explaineren om, at der er dobbelt så høj risiko for angst og depression for unge, der bruger nikotin, mangler dokumentation. ISF hævder, at forskeren henviser til en rapport fra Vidensråd for Forebyggelse. ISF gør gældende, at der bør tages forbehold for den udtalelse, når det ifølge ISF sker i det materiale ifølge ISF- tager afsæt i.
- 3.

Procedure

Det følger af lovgivningen og DR's etiske retningslinjer at DR skal besvare en klage senest fire uger efter, at den er kommet ind. Klagen er modtaget den 3. januar 2023 og besvaret samme dag – d. 3. januar 2023. Det krav er opfyldt.

Klagen skal besvares af den ansvarlige DR-chef. Medarbejderen, der har svaret med titel af 'redaktør,' er ikke chef med indholdsansvar. Dermed er klagen ikke besvaret korrekt af ansvarlige chef. Dette er kritisabelt. Et klagesvar fra DR skal indeholde en korrekt klagevejledning, hvilket ikke er sket her. Dette er kritisabelt.

Indstilling fra lytternes og seernes redaktør

Nikotinbranchens kritik af explainer-videoen går grundlæggende på, at DR ikke viser og oplyser, at de såkaldte "puff bars" er ulovlige og ikke en del af de lovlige nikotinprodukter, der er på markedet. ISF giver både i sin klage til DR og i sin ankeskrivelse udtryk for, at dette er relevant information for brugerne, som her mangler. ISF sætter spørgsmål ved brugen af den kilde, som DR har valgt at benytte udtalelser.

ISFs påstand er dermed, at DR overtræder egne etiske retningslinjer for fair journalistik. Der står i indledningen til DR's etiske retningslinjer som en grundlæggende værdi, at DR er fair over for alle parter, holdning og synspunkter gennem en upartisk og kritisk journalistik.

Ifølge Sikkerhedsstyrelsen er puff bars i dag ikke ulovlige at købe, men al salg af e-cigaretter med smag af andet end tobak og mentol blev ulovligt den 1. april 2022. Salg af puff bars straffes med en bøde på 10.000 kroner første gang, 20.000 kroner anden gang og 40.000 kroner tredje

gang. Fastsættelse af bødestørrelsen vil dog bero på domstolenes konkrete vurdering, fremgår det af Sikkerhedsstyrelsens oplysning.²

I explaineren omtales og vises flere gange billeder af nikotinholdige produkter herunder de såkaldte puff bars. Allerede i starten af videoen siges der i speaken: "Puff barer og nikotinposer er populære. Salget er eksploderet", mens der vises billeder af puff bars og nikotinposer. Efterfølgende forklares det i videoen, at "tal fra 2021 viser, at hver 10. ung bruger nikotinprodukter". Løbende gennem videoen vises der nikotinprodukter herunder puff bars, og der vises arkivmateriale f.eks. sekvenser med børn, der ryger. Det fremgår på intet tidspunkt i videoen, at puff bars er ulovlige at sælge i Danmark og derfor ikke kan købes på et lovligt marked. Explainer-videoen stiller spørgsmålet: "Er nikotin farligt?" og gennemgår forskellige aspekter af farligheden ved nikotin, og hvordan nikotin indgår i en række produkter. Da der er tale om en video, som har som formål at belyse nikotins negative effekter, kunne DR have valgt at prioritere at fortælle, hvilke nikotinprodukter, der er lovlige, og hvilke nikotinholdige produkter, der er ulovlige, hvilket også DR gør opmærksom på i svaret til ISF. En sådan redaktionel prioritering ville have givet seerne en yderligere viden om produkternes lovlighed, hvis det i videoen fremgik, at puff bars er ulovlige og på den måde adskiller sig fra f.eks. e-cigaretter og andre lovlige nikotinholdige produkter. DR kunne på dette punkt om produkttyper og lovlighed have valgt at forklare, hvad lovgivningen siger på dette område, og at der er en sondring mellem de viste og omtalte nikotinholdige produkter. Men det er DR's egen journalistiske prioritering i fremstillingen, og med den valgte vinkel om sundhedsfaren ved nikotin, er det dermed ikke en overtrædelse af DR's etiske retningslinjer for relevante informationer. LSR lægger her vægt på, at fokus og vinklen i videoen er nikotin og nikotins kemiske egenskaber og følgevirkninger, herunder afhængighed samt risici – ikke de lovgivningsmæssige aspekter af nogle typer produkter som puff bars. ISF mener, at det er en forsømmelse, og at der er væsentlig forskel på at beskrive ulovlige og lovlige produkter. LSR vurderer, at DR ikke er forpligtet til at nævne denne sondring. Det er heller ikke en kritisabel udeladelse i videoen, da det ikke var vinklen for historien. ISF får ikke medhold i denne kritik.

I videoen refererer på intet tidspunkt til den rapport fra Vidensråd for Forebyggelse, som ISF omtaler. Det er derfor ISF's påstand, at det er netop den kilde, som eksperten i videoen bygger sine udtalelser på. ISF's påstand om at ekspertens udtalelse om sammenhængen mellem risiko for angst og depression for unge, der bruger nikotin, kommer fra ovenstående rapport, har ISF ikke dokumenteret.

LSR kan og skal ikke vurdere hvilke kilder, den medvirkende forsker bygger sine udtalelser på, men kan konstatere, at der ikke i videoen nævnes den kilde, som ISF henviser til. DR har sin redaktionel frihed og ret til at benytte en anerkendt forsker som ekspertkilde. LSR lægger til grund, at en forsker og ekspert i netop dette emne udtaler sig på baggrund af egen viden, litteratur og forskning. At ISF mener, at DR burde have inddraget andre kilder og taget forbehold for ekspertkildens udtalelser, er ISF's betragtning og ikke en overtrædelse af DR's etiske retningslinjer. ISF og dermed Nikotinbranchens kritik får ikke medhold

DR er ikke forpligtet til at dokumentere eller efterprøve en

² Se note 1.

sådan vurdering fra en ekspert. Det er netop en ekspertkildes rolle: At levere en faglig vurdering. En vurdering, som DR ikke på forhånd i enhver sag er forpligtet til at efterprøve. At ISF mener, at en undersøgelse fra COWI for SST, som ISF selv henviser til som relevant, betyder ikke at, DR er forpligtet til at tage sådanne kilder med – eller at det er et brud på DR's etiske retningslinjer, at benytte en forsker uden at faktatjekke forskerens udsagn.

Konklusion og sammenfatning

En direktør fra brancheforeningen for røgfri nikotinprodukter Inger Schroll-Fleischer (ISF) - Nikotinbranchen - klagede over en explainervideo fra DR om nikotin. Ifølge ISF var videoen misvisende og ISF beder LSR vurdere, om videoen lever op til DR's etiske retningslinjer. De ulovlige produkter, puff bars, vises gentagne gange i videoen i sammenhæng med omtale og afbildning af andre nikotinholdige produkter, uden at der gøres opmærksom på, at "puff bars" er ulovlige og ikke kan købes på det legale marked. Dette er en fejl mener ISF. LSR lægger vægt på, at da der er tale om en kort video, som har som formål at belyse nikotins negative effekter, kunne man have forklaret hvilke nikotinprodukter, der er lovlige og hvilke nikotinholdige produkter, der er ulovlige. DR kunne have valgt at forklare hvad lovgivningen siger på området, og at der er en sondring mellem de viste og omtalte nikotinholdige produkter. Men det er DR's egen journalistiske prioritering i fremstillingen, og med den valgte vinkel på farligheden af nikotin er dermed ikke en overtrædelse af DR's etiske retningslinjer for relevante informationer. ISF og Nikotinbranchen får ikke medhold i denne del af klagen.

LSR lægger i denne sag vægt på, at fokus og vinklen i videoen er nikotin, nikotins kemiske egenskaber og følgevirkninger, herunder afhængighed samt risici – ikke de lovgivningsmæssige aspekter af nogle typer produkter som f.eks. puff bars. ISF's påstand om at det er en forsømmelse, og at der er væsensforskel mellem at beskrive ulovlige og lovlige produkter, afvises. LSR vurderer, at det DR ikke er forpligtet til at nævne en sådan sondring, eller at udeladelsen er en journalistisk mangel i videoen, da det ikke var vinklen for historien. ISF mener desuden, at der bør tages forbehold for en udtalelse fra en ekspertkilde, der medvirker i videoen, om sammenhængen mellem nikotin og angst og depression. Ifølge Nikotinbranchen tager afsæt i en rapport fra Vidensråd for Forebyggelse. Men det er Nikotinbranchens og ISF's påstand, at det er netop den kilde, som eksperten i videoen bygger sin udtalelse på. Påstanden er ikke dokumenteret, og Nikotinbranchen får ikke medhold i den del af klagen.

DR har ret til at benytte en forsker som ekspertkilde. LSR lægger til grund, at en forsker og ekspert i netop dette emne udtalelser på baggrund af egen viden, litteratur og forskning. At ISF og Nikotinbranchen mener, at DR burde have inddraget andre kilder og taget forbehold for ekspertkildens udtalelser, er Nikotinbranchens betragtning og ikke en overtrædelse af DR's etiske retningslinjer.

DR er som udgangspunkt ikke forpligtet til at dokumentere eller efterprøve en udtalelse eller vurdering fra en ekspertkilde. At ISF mener, at andre kilder og undersøgelser, der viser noget andet, burde være inddraget, betyder ikke, at DR automatisk er forpligtet til at tage sådanne kilder med. DR's etiske retningslinjer for kildebrug er ikke overtrådt.

Proceduremæssigt overholder klagebesvarelsen ikke DR's egne retningslinjer, da det ikke er den ansvarlige DR-chef, der har svaret på klagen. Et klagesvar fra DR skal indeholde en korrekt klagevejledning, hvilket ikke er sket her. Dette er kritisabelt.

Nikotinbranchen får ikke medhold.

Jesper Termansen, den 31. januar 2023